

16 Ιουνίου 2022

Τα ολέθρια αποτελέσματα της αλλοτρίωσης

Πολιτισμός / Δοκίμια

Μιχάλης Κουτσός, Φιλολόγος – Συγγραφέας

Προηγούμενη δημοσίευση : (<http://www.pemptousia.gr/?p=343831>)

Ο σύγχρονος άνθρωπος έχει αλλοτριωθεί από την εργασία του. Δεν παίρνει μέρος στον προγραμματισμό της διαδικασίας ούτε και στην εκτέλεση του προγραμματισμού. Ο διευθυντής έχει γίνει γραφειοκράτης, που χειρίζεται πράγματα, αριθμούς και ανθρώπινα όντα απλώς ως αντικείμενα της δραστηριότητάς του. Η αλλοτριωμένη όμως εργασία έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία αρνητικών συναισθημάτων στον εργαζόμενο.

Στην αλλοτριωμένη εργασία το άτομο χάνει την ελευθερία του, απονεκρώνεται, μηχανοποιείται, γίνεται ένα εξάρτημα ενός οικονομικοκοινωνικού ελεγκτικού μηχανισμού, αν βέβαια δεν αντιδράσει σ' αυτό. Το αναπόφευκτο αποτέλεσμα είναι η φυγή ή ο αγώνας από μέρους του εργάτη, η απάθεια ή η καταστροφικότητα. Έτσι στην αποξενωμένη εργασία, οι εργαζόμενοι απλά κάνουν την εργασία που τους έχουν αναθέσει, δεν έχουν κανένα λόγο για το τι θα έπρεπε να γίνει. Δεν έχουν πλέον τις δικές τους σκέψεις και πράξεις και μετατρέπονται σε «ρομπότ». Στη σημερινή γραφειοκρατική κοινωνία δημιουργούνται σχέσεις απρόσωπες. Οι διοικούμενοι είναι αντικείμενα, τα οποία οι γραφειοκράτες δεν τα βλέπουν ούτε με αγάπη, ούτε με μίσος, αλλά με αδιαφορία. Όλα τα δημιουργήματα του αλλοτριωμένου ανθρώπου ασκούν πάνω του εξουσιαστική επίδραση. Βρίσκει αντιμέτωπο τον εαυτό του με τις ίδιες δυνάμεις που είναι ενσωματωμένες στα πράγματα που αυτός δημιουργεί, αλλοτριωμένες από τον εαυτό του. Εξουσιάζεται από τα δημιουργήματά του και έχει χάσει την ιδιοκτησία του εαυτού του.

Η παγίδευση της δημιουργικής σκέψης είναι κι αυτό ένα αποτέλεσμα της αλλοτρίωσης. Ο αλλοτριωμένος συχνά πιστεύει ότι έχει καλοσκεφτεί κάτι, ότι το συμπέρασμά του είναι καρπός του δικού του στοχασμού. Η σκέψη του αλλοτριωμένου ανθρώπου όμως εγκλωβίζεται και παραιτείται από την αναζήτηση της αλήθειας, καθώς παίρνει την πραγματικότητα στα δεδομένα και δε ρωτάει τί βρίσκεται πίσω απ' αυτή, γιατί τα πράγματα είναι όπως είναι και πού πάνε. Ο αλλοτριωμένος άνθρωπος καθώς τον απασχολούν αποκλειστικά οι οικονομικές

δραστηριότητες και οι συναφείς μ' αυτές αξίες, δηλαδή κέρδος, επενδύσεις, αποταμίευση, δεν έχει το χρόνο να σκεφτεί τις ηθικές και ανθρωπιστικές αξίες.

Η κλωνισμένη ψυχική υγεία του αλλοτριωμένου ανθρώπου είναι κι αυτή ένα άλλο αποτέλεσμα της αλλοτρίωσης, διότι ο άνθρωπος βλέπει τον εαυτό του να μην εκφράζεται ως ολοκληρωμένη προσωπικότητα και έτσι γίνεται νευρωτικός. Για παράδειγμα: υποτάσσοντας τον εαυτό του σε ένα πρόσωπο ή αντικείμενο έχει την γνώμη ότι αξιοποιεί τις αρετές του κι έτσι αισθάνεται δυνατός, σοφός, θαρραλέος, διασφαλισμένος. Αν όμως χάσει αυτό το πρόσωπο ή αντικείμενο, χάνει την πίστη στον εαυτό του και την αυτοπεποίθησή του. Άμεσες συνέπειες είναι οι διάφορες μορφές κατάθλιψης, εξάρτησης και «ειδωλολατρίας». Ο αλλοτριωμένος άνθρωπος αισθάνεται ένοχος, επειδή συγχρόνως είναι και δεν είναι ο εαυτός του, επειδή είναι ζωντανός αλλά συγχρόνως είναι και ένα πiónι, που το κινούν οι άλλοι, και επειδή είναι πρόσωπο κι όμως γίνεται αντικείμενο. Για παράδειγμα η κοινωνική απάθεια είναι ένα από τα πιο συχνά παθολογικά προβλήματα. Είναι ένα από τα συμπτώματα στο γενικό σύνδρομο που μπορεί να το ονομάσει κανείς «*σύνδρομο της αλλοτρίωσης*». Όντας απαθής, δε συνδέεται με τον κόσμο ενεργητικά και υποχρεώνεται να υποταχθεί στα είδωλά του και στις απαιτήσεις τους. Έτσι το αλλοτριωμένο άτομο που χάνει το αίσθημα της ταύτισης με τον εαυτό του χάνει και την ψυχική του υγεία και αποκτά πολλά ψυχοπαθολογικά προβλήματα.

Το αλλοτριωμένο άτομο υποφέρει από έλλειψη νοημάτων στη ζωή, διότι αδυνατεί να κατανοήσει τις γοργά εξελισσόμενες διαδικασίες, να αξιολογήσει και να εκτιμήσει σωστά όσα συμβαίνουν γύρω του. Η πολύωρη απασχόληση οδηγεί σε ένα είδος σύγχρονης δουλείας, πράγμα που του στερεί την δυνατότητα να διοχετεύσει τις δυνάμεις του και σε άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες, όπου θα ζήσει καταστάσεις πολιτισμού, οι οποίες θα γεμίσουν την ψυχή του από ικανοποίηση και ευχαρίστηση και θα βρει κάποιο νόημα στη ζωή.

Το αλλοτριωμένο άτομο είναι αντιμέτωπο με καταστάσεις, στις οποίες οι ψυχοκοινωνικοί κανόνες του παιχνιδιού έχουν χάσει την ισχύ τους, τα παραδοσιακά πρότυπα συμπεριφοράς έχουν πάψει να καθορίζουν το πλαίσιο των διαπροσωπικών σχέσεων και το άτομο λειτουργεί σε κατάσταση σύγχυσης. Θυμούνται τις παλιές τους συνήθειες και τους τρόπους ζωής, τις νοσταλγούν και σιγά σιγά μαραζώνουν, ιδιαίτερα αν είναι εργάτες σε εργοστάσια του εξωτερικού, όπου οι επαφές με τους δικούς τους συμπατριώτες είναι ανύπαρκτες. Οι άνθρωποι αυτοί ζουν ένα μαρτύριο και μόνο η ελπίδα να μαζέψουν κάποια χρήματα, για να κάνουν κάτι ή να γυρίσουν στην πατρίδα, τους κρατάει στη ζωή.

Η αλλοτρίωση ως απομόνωση και μοναξιά έχουν σχέση με τα έντονα συναισθήματα του κατοίκου μιας σύγχρονης μεγαλούπολης, όπου ο άνθρωπος, αν

και περιστοιχίζεται από πολλούς συνανθρώπους στο χώρο της εργασίας, στην πολυκατοικία, στους δρόμους και στα λεωφορεία, αισθάνεται απομονωμένος, υποφέρει από έντονα συναισθήματα μοναξιάς.

Αυτό είναι αποτέλεσμα του ότι ο άνθρωπος ενεργεί όχι ως πρόσωπο, που έχει κοινωνικές διασυνδέσεις και ειλικρινή επικοινωνία, αλλά ενεργεί ως άτομο. « Ποτέ άλλοτε», λέγει ο Σαμαράκης, «δεν ήταν τόσο κοντά οι στέγες των ανθρώπων και τόσο μακριά οι καρδιές των ανθρώπων». Γιατί άραγε; Διότι το ατομικό συμφέρον, ο ατομισμός και ο εγωισμός είναι το κριτήριο όλων των αλλοτριωμένων σχέσεων. Όμως έτσι δεν ανοίγεται κανείς στον διπλανό του αλλά « ταμπουρώνεται στο καβούκι του και βράζει με το ζουμί του». Τελικά, η αλλοτρίωση λειτουργεί ως αποξένωση από τον ίδιο μας τον εαυτό, ως μοναξιά. Μπορεί να έχει ο σύγχρονος άνθρωπος ανέσεις, διευκολύνσεις, ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, αλλά να ζει την τέλεια μοναξιά. Απορροφάται από τα προγράμματά τους, αφιερώνει τον περισσότερό του χρόνο σε αυτά και γίνεται απόκοσμος και ακοινωνήτος. Αυτή εξάλλου είναι και η ασθένεια της εποχής μας, η οποία οδηγεί και σε εξάρτηση αρκετά σοβαρή.

Μία από τις περισσότερο δραματικές διαστάσεις της αλλοτρίωσης του σύγχρονου ανθρώπου είναι η γέννηση και η εκδήλωση της ψυχοκοινωνικής απάθειας, δηλαδή της παθητικής αποδοχής του γεγονότος ότι τα μεμονωμένα άτομα αδυνατούν να επηρεάσουν τις διαδικασίες που χαρακτηρίζουν το κοινωνικό σύστημα. Η απάθεια του Νεοέλληνα, όχι μόνο του κατοίκου της Αθήνας ή της Θεσσαλονίκης αλλά και των μικρών επαρχιακών πόλεων, διαφαίνεται και σε κρούσματα ψυχοκοινωνικής παθολογίας, όπως είναι η αύξηση της απρόσωπης και βάρβαρης εγκληματικότητας, αλλά και η ακραία, δραματική περίπτωση, κατά την οποία κάποιος μοναχικός συγκάτοικος στην πολυκατοικία να πεθάνει και να χρειάζεται να μυρίσει το πτώμα του, για να αντιληφθούν οι υπόλοιποι, οι δήθεν γείτονες, ότι πέθανε, όπως συνέβη με την τριαντάχρονη γυναίκα, ιδιοκτήτρια της Jonson & Jonson.

Η πνευματική αλλοτρίωση είναι η χειρότερη από όλες. Η ενασχόληση με τις σωματικές απολαύσεις μέσα σε μια καταναλωτική κοινωνία αποστεγνώνει τον άνθρωπο από κάθε ικμάδα πνευματικής αναζήτησης. Ο άνθρωπος αρκείται σε αυτές και δεν έχει χρόνο για ψυχική καλλιέργεια και πνευματική τροφοδοσία. Ο άνθρωπος όμως είναι δισυπόστατος και για να είναι ολοκληρωμένος και ικανοποιημένος στην ζωή του πρέπει να ενδιαφέρεται και για το σώμα αλλά και την ψυχή και το πνεύμα του. Η επίκληση της έλλειψης χρόνου είναι εν μέρει δικαιολογημένη αλλά μπορούν να γίνουν διευθετήσεις ανάλογα με τις προτεραιότητες που βάζει ο κάθε άνθρωπος.

(Συνεχίζεται)

<https://bit.ly/3NqKcwh>